

Заставна О. П.
*к.ю.н., викладач кафедри
адміністративного права та
судочинства, Західноукраїнський
національний університет*

МІЖНАРОДНО-ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Рівень соціально-економічного розвитку країни значною мірою залежить від розвитку її науково-технічного потенціалу. Враховуючи процес інтернаціоналізації життєдіяльності в різних країнах, факт розвитку співробітництва між країнами, особливо в науково-технічній сфері, є очевидним, тим більше, що принцип співробітництва є одним із основних принципів міжнародного права. Співробітництво між державами потребує правового закріплення, що знаходить своє відображення в укладанні міжнародних договорів. Отже, існує комплекс норм, що регулюють міжнародні відносини в галузі науки, техніки та технологій, а саме міжнародно-правові норми науково-технічного співробітництва. Постійно зростаючий масив міжнародних актів у науково-технічній сфері, необхідність визначення їх місця у міжнародній правовій системі стали однією з причин вибору теми дослідження, визначальних її актуальність. На підставі аналізу правовідносин, що лежать в основі інноваційних систем можна виділити три такі базові моделі інноваційного розвитку.

Першу модель, яку окреслює Л. Кенен (*Coenen, L., Hansen, T., and Rekers, J. (2015)*), можна назвати «традиційною» моделлю, яка представлена переважно країнами євроатлантичного регіону. Це модель повного інноваційного циклу – від формування інноваційної ідеї до виробництва готового продукту. Як правило, ця модель включає всі компоненти структури інноваційної системи: фундаментальну і прикладну науку, дослідження та розробки (R&D), виробництво дослідного зразка і масове виробництво, а також різних типів структури експертизи, фінансування та відтворення кадрів. Тепер розглянемо деякі приклади інноваційних систем даної моделі інноваційного розвитку [1, с. 486].

Національна інноваційна система США. Основою національної інноваційної системи США є приблизно 150 першокласних університетів, значна частина з яких посідає перші місця у світових рейтингах. Але навіть серед цієї сукупності блискучих вищих навчальних закладів виділяється так звана «Ліга Плюща» (*Ivy League*) – Гарвардський університет (*Harvard University*), Єльський університет (*Yale University*), Колумбійський університет (*Columbia University*), університет Берклі (*Berkeley University*), Стендфордський університет (*Stanford University*), Массачусетський технологічний інститут (*Massachusetts Institute of Technology*) та низка інших блискучих університетів, числом близько двадцяти.

Саме в університетах США, як зазначає (*Asheim, B. T. (2019)*) зосереджена основна маса досліджень у галузі фундаментальної науки, значна частина прикладних досліджень. Університети США є надзвичайно багатими громадськими інституціями, що мають величезні земельні володіння, значні фінансові активи, що постійно поповнюються багатими випускниками, які не втрачають зв'язків із рідним університетом [2, с.15].

Університетські дослідники, звичайно, отримують гранти як від уряду США, так і від різних фондів, але розміри грантів також не є вирішальним внеском у дослідницьку діяльність університету. У США регулярно проводяться рейтинги університетів, які їх розставляють за значимістю, крім того, рейтинги проводяться серед однопрофільних факультетів та різних університетів.

Так, скажімо, Сіракузький університет, який займав на початку ХХІ століття загальне місце десь у третій десятці, мав найкращу в США школу державного управління. Таке рейтингування, з позиції Р. Браамс (*Braams, R. B., Wesseling, J. H., Meijer, A. J., and Hekkert, M. P. (2021)*) є надзвичайно важливим для залучення студентів, і університети докладають багато сил для того, щоб залучити до викладання кращих професорів та використовувати новітні методи навчання. Окрім університетів, у США фундаментальною дослідницькою діяльністю займаються Інститути вищих досліджень [3, с.191].

Їх небагато, це інститути в Принстоні, Лос-Анджелесі, Санта-Фе та деяких інших місцях, головною місією яких є підготовка висококваліфікованих фахівців, які отримали ступінь доктора філософії, шляхом організаційної співпраці, стажування в цих закладах, спеціально відібрані кадри видатних дослідників. Зірки світової науки працюють в цих інститутах на постійній основі або запрошуються на роботу на кілька місяців. Наприклад, і Ейнштейн, і фон Нейман були співробітниками Інституту перспективних досліджень у Принстоні, а Мюррей Гелл-Манн, автор теорії кварків, був постійним співробітником Інституту Санта-Фе.

Характеризуючи загалом національну інноваційну систему США, слід особливо наголосити на вирішальній ролі університетів. Незважаючи на величезні заслуги Національних лабораторій, нещодавно всерйоз обговорювалася можливість їх закриття або серйозне скорочення їх державного фінансування. Найважливішою особливістю американських університетів є їхня здатність за рахунок дуже високого рівня зарплат залучити найкращих професорів з усього світу, а отже, і найкращих студентів, багато з яких залишаються в США на постійній основі та отримують американське громадянство.

Варто зазначити, що значна частина викладачів і студентів у галузі природничих наук і комп'ютерних досліджень в американських університетах зараз походять з Китаю та Індії. Така структура національної інноваційної системи робить США практично повним гегемоном у більшості наукових сфер і дозволяє сконцентрувати їм у себе фахівців, які досягають найвищих наукових, технічних та технологічних досягнень. У цьому сенсі національна інноваційна система США, як і збройні сили США, є чинником впливу Сполучених Штатів на світову політику.

Національні інноваційні системи великих західноєвропейських країн

Розглянемо ще один тип інноваційних систем, вироблений у великих європейських державах із тривалою інтелектуальною та науковою традицією

(Великобританія, Німеччина, Франція, Італія). Після Другої світової війни ці країни, що потрапили під американську ядерну парасольку, значно змінили напрямок науково-технічної діяльності, намагаючись сконцентруватися на відносно дешевих способах отримання високоцінної науково-технічної інформації, особливо в цьому досягла успіху Великобританія, яка відмовилася від дорогих вкладень у дослідження з ядерної фізики. за винятком безпосередньо пов'язаних з виробництвом ядерної зброї [4, с.20].

Завдяки зусиллям сера Вільяма Брегга в Кевендишській лабораторії основними напрямками були обрані радіоастрономія та біологічні властивості високомолекулярних речовин, що і в тому і в іншому випадку призвело до наукових відкриттів виняткової важливості, створення двох фундаментальних наукових дисциплін, астрофізики та молекулярної біології, та молекулярної біології.

В усьому іншому британська інноваційна система, сконцентрована навколо небагатьох університетів екстра-класу (Оксфорд, Кембридж, Лондонський університет) копіювала інноваційну систему США. Приблизно за тією ж схемою після війни були перетворені інноваційні системи ФРН та Італії, які не досягли успіхів, скільки порівнялися з довоєнними. Франція пішла своїм шляхом, сконцентрувавши переважно фундаментальні дослідження (за винятком математики) у французькому еквіваленті нашої Академії наук під назвою CNRS (Національний центр наукових досліджень). Математичні дослідження були в основному зосереджені в Еколь Нормаль, і в декількох великих університетах, перш за все в Нансі та Сорбонні.

Отже зараз не існує ідеальної моделі інноваційного розвитку, яка змогла б стати основою для формування інноваційної системи кожної країни. Адже кожна країна пройшла свій унікальний шлях становлення інноваційної системи. Ключовим чинником інноваційного розвитку промисловості є різноманітні стимулюючі заходи з боку держави. Світова практика довела, що для створення єдиного інноваційного простору необхідна взаємодія між країнами, корпоративними структурами, науково-освітніми установами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Coenen, L., Hansen, T., and Rekers, J. (2015). Innovation policy for grand challenges, an economic geography perspective. *Geograph. Compass* 9, 483–496. doi: 10.1111/gec3.12231. URL:

https://www.researchgate.net/publication/282306055_Innovation_Policy_for_Grand_Challenges_An_Economic_Geography_Perspective

2. Asheim, B. T. (2019). Smart specialisation, innovation policy and regional innovation systems: what about new path development in less innovative regions?. *Innovation: The European Journal of Social Science Research*. 32, 1–18. doi: 10.1080/13511610.2018.1491001

3. Braams, R. B., Wesseling, J. H., Meijer, A. J., and Hekkert, M. P. (2021). Legitimizing transformative government. Aligning essential government tasks from transition literature with normative arguments about legitimacy from Public Administration traditions. *Environ. Innov. Societ. Transit.* 39, 191–205. URL: https://www.researchgate.net/publication/351457598_Legitimizing_transformative_government_Aligning_essential_government_tasks_from_transition_literature_with_normative_arguments_about_legitimacy_from_Public_Administration_traditions

4. Coenen, L., and Morgan, K. (2020). Evolving geographies of innovation: Existing paradigms, critiques and possible alternatives. *Norsk Geografisk Tidsskrift – Norwegian J. Geograph.* 74, 13–24. doi: 10.1080/00291951.2019.1692065 URL: https://www.researchgate.net/publication/337559336_Evolving_geographies_of_innovation_existing_paradigms_critiques_and_possible_alternatives

Dr. Agata B. Capik
M.A.S. (European Integration)
Executive M.B.L.-HSG
External Lecturer in European public law,
Constitutional law and European Integration

QUO VADIS MUNDE? – LACK OF SPACE FOR THE RULE OF LAW WITHIN INTERNATIONAL PUBLIC LAW

I. Introductory remarks

Since already few years in a row, the world is obviously facing unprecedented, complex and interconnected challenges. It actually goes without saying that increasing violence, particularly due to armed conflicts, terrorism, deepening socio-economic fragility, growing inequality, tremendous flows of refugees, deterrent climate change, and the resounding development of new technologies – such as cyber technologies and Artificial Intelligence – cause that the contemporary world order appears to be increasingly destabilised. This matter of fact is being gradually acknowledged by the actors of international legal order, including the United Nations, European Union, states and civil societies. Admittedly, considering the abovementioned complexities, they are progressively concluding that such instrumental challenges to global security, peace and development cannot be addressed singularly on the one hand and detached from the necessary legal developments, incidentally accompanying these world's events, on the other.

Having said this, one shall recall that international public law serves traditionally as a tool to achieve and implement global solutions. However, it also faces currently significant challenges in its application and enforcement, despite its aims to facilitate global cooperation and to maintain peace. Consequently, issues of public international law and international justice are nowadays at the forefront of public debates to a greater degree than ever before, not only impacting and shaping decisions by States, but also penetrating into the national legal order(s) [for further details see, *inter alia*, 2; 6; 8].

II. Point of departure

It goes without saying that the rule of law provides a critical underpinning for democracy, correlated with guarantees for individuals. Whereas, in general, democracy establishes, who exercises the power and decision making, the rule of law guides critical concerns about how that power is being exercised. Strong rule of law thereby ensures, *inter alia*, that the transition of governing power is subject to the law(s), public offices are not being used for private gain, and especially that individuals can know and understand the law, having an access to justice for